

Mellan 32—35 **sina** och 36—39 **m[a]ta**, där det är plats för två à tre runor enl. B., har kanske stått **auk** eller möjligen **sina**, *sina*, attribut till *sinna*, men man har kanske föredragit **auk** för att undgå den tautologi, som eljest skulle ha uppstått : **sina : sina**.

46—52 **urp[lu]f:i** är dativ av *orðlof*, känt från fvn. = »Ros, Berømmelse»¹, »ros i ord, tale»², t. ex.: *hafa orðlof allra fira, fell þar Þórðr húsfreyia með orðlofi miklu, slíkt dró hann til vinsældar ok orðlofs*. Med stöd av dessa exempel kunna vi med ganska stor säkerhet antaga, att det sista ordet i inskriften, som börjar med 57 **m**, varit *manna* eller *miklu*. De spår av runor, som B. återgivit här, stödja den senare av dessa läsarter (se ovan).

53—56 **at[ra]** = fsv. *al(l)dra* gen. pl. av *allr* med inskott av *d* mellan *ll* och *r*. Enl. Noreen Aschw. § 326 börjar denna företeelse under den senare rsv. tiden o. 1100. I Danmark, däribland i Skåne, finnas dock exempel från o. 1000. Se Brøndum-Nielsen: Gdansk II s. 271. I har utelämnats liksom det andra *a* i *matar*, 36—39 **m[a]ta** och *u* i *bróður*, 19—23 **[b]rupr**.

Den senare delen av inskriften är versifierad.

Transskription:

*Vémundr setti stein þenna . . . bróður sinn (Su)ein,
mil(dan við) sinna
(ok) matar góðan,
i orðlofi
allra m(iklu).*

Översättning:

Vimund satte denna sten efter sin broder Sven,
god mot sitt folk,
frikostig på mat,
av alla människor
mycket prisad.

45. Bräkentorp. Tutaryds sn. Sunnerbo hd.

Pl. XXXIII: 1, 2, XXXIV: 1, 2.

Litteratur: Friberg: teckning i N. Sm. Ark. efter en avklappning, som tagits av häradshövding A. Stenfelt 1900, foto och protokoll över undersökning 1908 i N. Sm. Ark.; Kinander i Smäländska Hembygdsböcker II s. 47.

Stenen vid Bräkentorp hittades år 1894 under jordbruksarbete i en söder om gården belägen åker, som på sin östra sida har Bräkentorpssjön och på den västra gamla landsvägen till S. Ljunga. I norr begränsas åkern av ett dike, i söder av en delvis raserad stengärdesgård. Hemmansägaren Fabian Berg, förut smed vid Bräkentorp, som var med då fyndet gjordes, berättade, att stenen låg i åkerns södra del ungefär 60 m. från landsvägen, 15 m. från gärdesgården. Pl. XXXIV: 1 återger platsen med Berg stående ungefär på den punkt, där stenen hittades. Närmast åskådaren synes landsvägen, som går längs med åkern, och på andra sidan om den senare skymtar sjön.

Av inskriften framgår, att stenen varit rest vid ett vägskäl (**a u-ki-muti**), av vilket ej finnes något spår i våra dagar, och i Lantmäteristyrelsens arkiv finnes ej heller något material, som bestyrker inskriftens uppgift på denna punkt. Den ovannämnda vägen, som går mellan Tutaryd och S. Ljunga i nord-sydlig riktning, har förmodligen legat närmare sjön, när inskriften ristades,

¹ Fritzner.

² Lex. poet.

då det ej är troligt, att stenen flyttats från sin ursprungliga plats, och denna väg har alltså här förenats med en annan, som kommit västerifrån d. v. s. troligen från Ljungby. Öster om fyndplatsen ligger, som redan påpekats, Bräkentorpssjön.

Stenen mäter 85 cm. i både längd och bredd. Den är 25 cm. tjock. Runorna äro 10 cm. höga och omgivas av marglinjer. På toppytan är ett kors inhugget 25 cm. högt, 16 cm. brett. Slingan har en ganska sällan förekommande uppläggning: den börjar vid mitten av stenens nedre kant, går därifrån åt vänster, följande stenens ytterkontur och slingrar sig därefter in mot centrum i spiralform. På samma sätt är slingan upplagd på B. 1024 från Nävelsjö sn, på en sten från Västhorja i Värnamo¹, på B. 347 och B. 409 från Uppland m. fl.

Bräkentorpsstenens inskrift lyder:

· uestin · kar — — — — b — · besi · efter · esburn · brupur · sin · uitrik · besi · au — ki · muti

1 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Läsningen **uestin** av runorna 1—6 är säker. På 1 **u** är övre delen av bistaven något otydligare än runan i övrigt. Friberg har läst denna runa som **r** och hela ordet **resti**. Av 5 **i** är den övre hälften utplånad. Vid toppen av det bevarade strecket finnas möjligen spår av en stignings nedre hälft. Det är emellertid ganska osäkert. 6 är **n**. Ristningen är delvis svår att följa, men läsningen är dock säker. Mellan huvudstav och bistav på 7 **k** finnes en punkt, som dock kan vara naturlig. Av 9 **r** fattas bistavens övre hälft. 10—11 äro så gott som fullständigt borta, endast basarna äro svagt synliga. Där nr 11 befunnit sig är en grop i stenen. På grund av sammanhanget kan man antaga, att här har stått **pi**. Friberg har av detta ord endast sett huvudstavarna till 7 och 9, och även dessa äro nästan alldeles utplånade enligt hans protokoll. Nästa ord har varit **kubl**, i vilket dock **k** ej längre kan ses. Av 12 och 13 synes nedre hälften, av 14 största delen av huvudstaven. Bistaven är borta. Från och med 15 **p** äro runorna tydligare. 19 är **e**, och runan 22 är också ganska tydligt stungen. Den är försedd med en punkt som är liten men slät i botten, rund och jämn. Enligt Friberg är runan ett »tydligt **†**». På teckningen efter Stenfelts avklappning är den också **e**. 24 är **e**, enligt Friberg »troligen **†**». Nr 27 är **u**. Över dess bistav går en tvärfåra, som emellertid är av naturen. Friberg: »ser ut att först ha varit **†** men ändrats till **†**». Vid 30 **b** är stenen ojämn på grund av vittring och mellersta delen av bistaven är ej fullt synlig. 39—44 äro **uitrik**. 41 **t**s nedre del kan ej skönjas. Själva basen syns. 42 **r** är ej helt bevarat. Tydligast är huvudstavens nedre hälft, och även bistavens nederdel är synlig samt ett litet fragment av den övre bågen. 44 **k** har bistaven på vänster sida. På 49 **a** är ett litet stycke av huvudstavens nedre del borta. Bistaven är något otydlig. Friberg läser **i**. Jag kan ej upptäcka någon punkt mellan 49 **a** och 50 **u**. Där är starkt vittrat, och även mellan 50 **u** och 52 **k** är stenens yta mycket skadad. Man kan se övre hälften av en stav, som är resten av nr 51, förmodligen **e** eller **i**. Nr 52 **k** är ej stungen. Nr 53 är ett tydligt **i**. Ingen bistav kan upptäckas. Mellan 53 **i** och 54 **m** är en punkt.

1—6 **uestin** innehåller förmodligen **æ** i första stavelsen, se s. 32 och s. 139! I DS ns 372 (avskrift) år 1403 omnämnes en *Katerina Wæstensdotter*, *Westensdotter*, *Vestensdotter*, också från Finnveden. Namnet påträffas i runinskrifter från skilda håll, t. ex.: **uistin** Ög. 97, T. 124, **uistain** L. 417, L. 573 från Uppland, Sö. 170. På danskt område är *Wisten* belagt redan i Necr. Lund.², västnord. förekommer **uistæin** ristat med runor på en stabbur i Ø. Telemarken. *Véstein* är namn bl. a. på en landnamsman.³

7—11 **kar** — — troligen = rsv. *garði*, se s. 61. 13—15 *kumbl* se s. 61 f.!

¹ Mg. avd. XII, pl. 71 fig. 178.

² utg. av L. Weibull s. 104.

³ Lind: Dopn. sp. 1086.

19—23 **etter**. Stavningen med **e** i ultiman av detta ytterst vanliga ord är mycket sällsynt. Bland Östergötlands runinskrifter finnes inget exempel, ej heller bland Ölands eller Danmarks. På T. 44 läser Torin **ifter** (på teckningen ser det närmast ut som **etter**), på L. 531 och L. 582 läses **ifter**.¹ Kock har ur vikingatidens runinskrifter dragit fram några få exempel på **e** i infortisstavelsen i detta och andra ord: **fuluhe** L. 29 (Sv. Rr. s. 50), **kafe** T. 111, **uereks** Ög. 68, dessutom några exempel från två unga runristade gravstenar.² Det är ej uteslutet, att 22 **e** i Bräkentorpsinskriften tillkommit genom felskrivning eller bristfällig ljudanalys. Kock, som anser, att den samnord. infortisvokalen i stort sett varit *i*³, har antytt möjligheten att rsv. ord sådana som **bunti** uttalats med *e*-ljud i ultiman, eftersom runan **i** mycket ofta hade valör av *e*-ljud.⁴

24—29 **esburn** återger förmodligen ett rsv. *Æsbørn*, vilket namn i växlande former allmänt förekommer i hela Skandinavien. I litterär tid är förleden *Æs-*, *Es-* så gott som allenarådande på ön. område, *Ás-* på vn. Enstaka undantag finnas på ömse håll. I de svenska runinskrifterna är **as-** mångdubbelt talrikare än **es-**, **is**⁵ men representerar sannolikt ofta (alltid?) samma uttal som de sistnämnda. Övergången *ā > ē* kan bero på *i*-omljud, förorsakat av den följande stavelsens *i*, enl. Löffler är det de *i*-omljudade formerna av appellativet *āss*, som influerat på förleden.⁶ Senare leden stavas utan **i**, 26—29 **burn**. *-burn* är mycket sällsynt i de litterära urkunderna, *-born* och *-børn* äro ej heller talrika. *-bern* synes vara vanligare, *-bernus* var den latiniserade formen av *-björn*. *-bern* kan innehålla den ursprungliga vokalen, som bevarats obruten genom ställningen i svagton men övergått till *ø* i vissa fall på grund av *u*-omljud. *-bern*, *-born* och *-børn* ha även uppfattats såsom svagttonsformer av resp. *-biørn*, *-biørn* och *-biørn*⁷: Wimmer anser utelämnandet av **i** i detta och några liknande fall vara en rent ortografisk företeelse.⁸

39—44 **uitrik** är ack. sg. av ett rsv. *witring* f., som sammanhänger med fsv. verbet *vitra* = »kungöra, tillkännagiva, bevisa»⁹, vilket förekommer i litterär fsv., där substantivet *witring* emellertid ej är belagt. Från fvn. är enl. Fritzner *witring* känt genom ett belägg, där det uppträder med samma betydelse som *vitran* »Aabenbaring». Dess grundbetydelse är tydligen »kungörelse, tillkännagivande». På en annan Smålandssten från Skaftarp, Rydaholms sn, Östbo hd läses samma formel som på Bräkentorpsstenen: **uitrk · pasi · o ueha · muti**.¹⁰ och **uitrik · pasi** läses också på en runsten från Orkesta socken i Uppland.¹¹ På den danska Tillisestenen D. R. III: 24 (vol. II) står bl. a. **e mun · stanta · meþ · stenlifir · uitrin · su · iar · uan · eskil**, och inskriften på Sandby-stenen II D. R. III: 23 (vol. II) slutar med en liknande formel. Wimmer avvisar alla förslag att översätta *witring* med minnesmärke eller något dylikt och hävdar starkt den abstrakta betydelsen »forkyndelse, tillkännagivelse»¹². Denna betydelse är den ursprungliga och kan vara den åsyftade i vissa fall, men det är helt naturligt, att *witring* »tillkännagivande» i fråga om sitt betydelse-

¹ L. 640, där enl. L. läses **ifter**, har enl. D. II 25 **eftir**.

² Ljhist. IV s. 8. De i Kocks exemplarsamling upptagna **after** Toftaholm (Sm. 31) och **baler** Fläckebo böra utgå. På den förstnämnda stenen står **aftir**, på den senare **balir** enl. Sv. Rr. s. 51.

³ Ljhist. IV s. 6 ff.

⁴ Ljhist. IV s. 142. Beckman har uttalat sig mot den allmänt antagna åsikten, att den samnord. infortisvokalen varit *i* (Studier i outgivna fsv. handskrifter s. 97 f.).

⁵ Dieterich s. 251.

⁶ Löffler i Språk och Stil 1906 s. 1 ff., Noreen: Aisl. § 395 anm. 2, Aschw. § 413: 2, Kock: Ljhist. III, s. 63; D. R. vol. IV s. XXXVIII, Brøndum-Nielsen: Gdansk I s. 115.

⁷ Kock: Ljhist. II s. 21, 367, 379, 400, 413, Noreen: Gesch. § 28 c, Aschw. § 65: 3, § 313 anm. 2, Brøndum-Nielsen: Gdansk I s. 148, 222.

⁸ D. R. vol. III s. 34.

⁹ Sw., Schlyter: Corpus, Ordförteckn.

¹⁰ Småländska Hembygdsböcker II s. 44.

¹¹ Runverser s. 345.

¹² D. R. III s. 485 ff. (vol. II).

innehåll kan vidgas och konkretiseras, så att det även omfattar stenen, som uppbär tillkännagivandet. I Bräkentorpsinskriften står *witríng* som apposition till *kumbl*.

I 50—57 **u—ki·muti** är 53 i felskrivning för **a**. I Skaftarpsinskriften står **ueha·muti**. Fsv. *væghamot*, n. betyder »vägmöte, vägskillnad, ställe där vägar mötas, korsväg».¹ Man kan jämföra ortnamnet *Stigamo*, by i Byarums sn och gd i Barnarps sn. Namnet på den förstnämnda skrives *Stighemoth* DS. I 831 år 1213—1222. Angående platsen för vägskälet vid Bräkentorp se ovan!

Transskription:

*Vésteinn ger(ði kum)b(l) þessi eptir Ásbiörn, bróður sinn,
vitríng þessa
á v(e)gamóti.*

Översättning:

Västen gjorde detta kummel efter Ásbjörn, sin broder,
denna minnesvård
vid vägamötet.

46. Eriksstad. Vittaryds sn. Sunnerbo hd.

Fig. 20, 21, 22.

Litteratur: Rogberg: teckning i A. T. A.; S. Rogberg: Historisk Beskrifning om Småland s. 453 f.; Hilfeling i Resa genom Småland mars 1792 (Fm. 57: 1) med teckningar, tryckta i Sjöborgs Samlingar III fig. 196—197, text s. 119; Liljegren(?): teckning i LfB.; L. 1254.

Eriksstadstenen, som ej längre kan återfinnas, var sönderslagen redan då Rogberg gjorde sin teckning. Av denna ligger i A. T. A. ett exemplar med påskrift »Gåfva från excellensen friherre A. Ihre», vid ett annat är antecknat »Hwittaryd wid Eriksstad i Småland afr. af Hr Rogberg 1763 comm. af Hr Prof. Bring 1764». Eftersom Johan Israelsson Rogberg, författaren till dissertationen »De Ottingia Berga» (tryckt 1763) var kyrkoherdeson från Vittaryd och dispute-
rade med Sven Bring som preses samma år som stenen skall ha blivit avritad, förefaller det sannolikt, att det är han, som avses med »Hr Rogberg», men det är under sådana förhållanden egendomligt, att stenen ej omnämnes i hans avhandling s. 20 ff., där en redogörelse lämnas för pastoratets runstenar. I S. Rogbergs Historisk Beskrifning om Småland återges däremot en läsning, som i väsentliga avseenden överensstämmer med »Hr Rogbergs», fast ännu mindre av runorna kommit med. Stenen har enl. S. Rogberg l. c. fordom legat som bro över en bäck vid Eriksstad »hwarföre Runorna äro mäst utnötte och til större delen oläslige» en uppgift, som emellertid jävas av

Fig. 20. Sm. 46. Eriksstad.
Teckning av Rogberg i A. T. A.

¹ Sw.